

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

นับตั้งแต่มีการพัฒนาหลักการของกฎหมายสิทธิมนุษยชน และกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศเรื่อยมาจนได้กลายมาเป็นกฎหมายระหว่างประเทศทั่วไป มีการตระหนักถึงหลักการแห่งความเสมอภาคของสิทธิสตรีตามกฎหมายสิทธิมนุษยชน จนกลายมาเป็นอนุสัญญาหลากหลายฉบับที่ได้ลงมติยอมรับ เช่น อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women : CEDAW) ซึ่งมีรัฐลงนามเป็นภาคีในอนุสัญญาฉบับนี้ถึง 155 รัฐ รัฐและองค์การที่ไม่ใช่รัฐเริ่มมีการให้ความสนใจเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของสตรีเพิ่มมากขึ้น มีการเรียนการศึกษา เสนอรายงาน และความเห็นเสนอแนะในหลากหลายแง่มุมถึงปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางมากขึ้น มีการยอมรับให้หัวข้อเรื่องเกี่ยวกับสตรีเป็นวาระหนึ่งในการประชุมเรื่องสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

ในภาวะที่มนุษยชาติจะต้องเผชิญหน้ากับเหตุการณ์ของโลกในปัจจุบัน รวมไปถึงในภาวะของการขัดกันทางกำลังทหารด้วย นับเป็นปัญหาเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ยิ่งใหญ่มากซึ่งจะต้องได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ สตรีจำนวนมากต้องตกเป็นเหยื่อของสถานการณ์ของการขัดกันทางกำลังทหารที่เกิดขึ้น ประสบการณ์ที่สตรีได้รับจากสถานการณ์ขัดกันทางกำลังทหารเป็นสิ่งที่ต่างจากประสบการณ์ที่บุรุษได้รับ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นสามารถยืนยันได้เป็นอย่างดีจากสิ่งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่มีการสู้รบ ความแตกต่างที่เกิดขึ้นและเห็นได้อย่างชัดเจนเกิดขึ้นมาจากวัฒนธรรม และแนวทางของสังคมแต่ละสังคมที่มีต่อสตรี เมื่อสงครามสิ้นสุดลงประชาชนจำนวนมากต้องตกอยู่ในภาวะขาดแคลน ขาดการศึกษาและหนทางในการเคลื่อนย้ายน้อยลงไปด้วย โดยทั่วไปแล้วสตรีจะไม่ได้รับให้เข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารโครงสร้างและกระบวนการตัดสินใจ ซึ่งย่อมทำให้ไม่มีความสามารถที่จะให้ความเห็นหรือคำแนะนำใดๆ เพื่อป้องกันสถานการณ์ของการขัดกันได้เลย

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (The Universal Declaration on Human Rights) และกติการะหว่างประเทศทั้งสองฉบับคือกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองและกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม (The International Covenant on Civil and Political Rights & The International Covenant on Economic Social and Cultural Rights) ได้ให้ความคุ้มครองแก่สตรีไว้ตามหลักการขั้นพื้นฐานของสิทธิมนุษยชนที่ติดตัวมนุษย์ทุกคนมาแต่กำเนิดและไม่สามารถแยกออกหรือทำให้สิ้นสุดลงไปได้ไม่ว่าในกรณีใด

อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ค.ศ.1979 (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women) เน้นย้ำในเรื่องที่กฎบัตร

สหประชาชาติได้ยืนยันความเชื่อมั่นในสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานในศักดิ์ศรี และคุณค่าของมนุษย์ และในสิทธิอันเสมอภาคและเท่าเทียมกันของบุรุษและสตรีที่จะได้ใช้สิทธิไม่ว่าในทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม พลเมือง และทางการเมือง แต่ในสังคมทั่วไปยังมีการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบอย่างแพร่หลายและรุนแรง ซึ่งเป็นการขัดต่อหลักการความเสมอภาคของสิทธิและความเคารพต่อศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของสตรีด้วยเงื่อนไขที่เสมอภาคกับบุรุษในด้านต่างๆ และเชื่อว่าประเทศต่างๆ จะมีการพัฒนาการอย่างเต็มที่ได้จำเป็นต้องให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในทุกสาขาโดยเสมอภาคกับบุรุษ

ประเด็นสำคัญในอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบมีเนื้อหาที่เป็นไปตามชื่อของอนุสัญญาอย่างชัดเจน คือมีเนื้อหาที่พยายามครอบคลุมทุกด้านที่มีการเลือกปฏิบัติต่อสตรีตั้งแต่ด้านกฎหมายไปจนถึงประเพณีปฏิบัติ และตั้งแต่เรื่องภายในครอบครัวไปจนถึงที่ทำงานและสังคมภายนอกของสตรีทั้งหมด วัตถุประสงค์สำคัญคือต้องการให้รัฐใช้มาตรการในทุกรูปแบบ เพื่อให้เกิดสิทธิสตรีและบุรุษเท่าเทียมกันและมีความเสมอภาคกัน ซึ่งเป็นไปตามหลักการของการยึดถือความเป็นมนุษย์ที่มีคุณค่า ศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน และเห็นว่าแม้จะมีความแตกต่างกันบ้างทางสรีระ แต่การนำเอาความแตกต่างทางร่างกายมาเป็นประเด็นในการจำกัดสิทธิ บทบาท และสร้างความไม่เท่าเทียมกันในการใช้สิทธิโดยการเลือกปฏิบัตินั้น เป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้อง โดยเน้นว่าเป็นการคิดและสร้างเป็นวัฒนธรรมและแนวปฏิบัติมากกว่า ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วสรีระไม่ได้สร้างความแตกต่างจนถึงกับทำให้เกิดการเลือกปฏิบัติได้

ตามหลักการพื้นฐานของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศได้ให้ความคุ้มครองแก่สตรีตามหลักการทั่วไปของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ได้แก่ หลักการคุ้มครองผู้ที่ตกเป็นเหยื่อตามอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1949 ฉบับที่ 4 เป็นอนุสัญญาที่บัญญัติเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองพลเรือนในยามสงคราม มีความสำคัญต่อหลักการคุ้มครองผู้ที่ตกเป็นเหยื่อเพราะเป็นการยืนยันถึงการประนีประนอมระหว่างความจำเป็นทางทหาร (Military Requirement) กับหลักการทางมนุษยธรรม (Principle of Humanity) เป็นการบรรเทาความโหดร้ายของสงคราม

อนุสัญญาต่อต้านการทรมาน และการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี ค.ศ. 1984 ได้รับรองและให้ความคุ้มครองตามหลักการปฏิบัติเยี่ยงมนุษย์ แนวความคิดเรื่องการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรม (Humane Treatment) มีการนำหลักเกณฑ์การไม่เลือกปฏิบัติมาพิจารณาคู่กันกับการให้ความคุ้มครองผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของการสู้รบโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องเผ่าพันธุ์ สีผิว เพศ และชาติกำเนิด และไม่คำนึงถึงลักษณะความแตกต่างอันเป็นผลเสียเนื่องมาแต่ลักษณะหรือต้นเหตุของการขัดกันทางกำลังทหารหรือจุดมุ่งหมายซึ่งภาคีคู่พิพาทสนับสนุนและยึดถือ ซึ่งเป็นหลักประกันขั้นพื้นฐานที่บุคคลดังกล่าวย่อมจะได้รับความคุ้มครองและการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน และจะต้องนำมาใช้บังคับเป็นการทั่วไปสำหรับรัฐ

ทั้งปวงเพราะถือว่าเป็นกฎหมายจารีตประเพณีที่ให้หลักประกันขั้นพื้นฐานที่ทุกรัฐจะต้องยอมรับ และนำมาปฏิบัติตามพันธกรณี

หลายครั้งที่การคุ้มครองสตรีได้กลายมาเป็นหัวข้อในการประชุม การกระทำทารุณกรรมทางเพศเป็นสิ่งที่ได้รับการตระหนักและพิจารณาถึงอยู่เสมอ อนุสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1949 ทั้งสี่ฉบับได้รับการยอมรับให้กลายเป็นเครื่องมือที่นำมาใช้ในการคุ้มครองเหยื่อจากภาวะขัดกันทางกำลังทหาร ตัวยุทธบัญญัติของกฎหมายจำนวน 19 บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องเฉพาะเจาะจงกับสตรี จุดมุ่งหมายของอนุสัญญาคือการให้ความคุ้มครองเป็นพิเศษแก่สตรีตั้งครรภ์ และการละเมิดหรือความรุนแรงทางเพศต่อสตรีในภาวะขัดกันทางกำลังทหาร

ในมาตรา 27 (2) แห่งอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 เป็นบทบัญญัติที่กำหนดเป็นการเฉพาะเกี่ยวกับการข่มขืนและการเรียกรังให้สตรีได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ต่อต้านการข่มขืน หรือการบังคับให้เป็นโสเภณีหรือการกระทำอื่นใดในลักษณะเดียวกัน แม้ว่าบทบัญญัติเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองเรื่องการข่มขืนในภาวะขัดกันทางกำลังทหารจะปรากฏชัดเจนมาเนิ่นนานแล้วก็ตาม แต่ยังมีกรณีการกระทำที่เป็นการละเมิดอยู่ นอกจากบทบัญญัติมาตรา 27 (2) แล้ว ยังมีบทบัญญัติอื่นๆ ที่มีลักษณะพิเศษซึ่งได้นำมาจากประสบการณ์ของสตรีในภาวะขัดกันทางกำลังทหาร และปัญหาอื่นมาบัญญัติไว้ ซึ่งล้วนแต่เป็นสถานการณ์ที่สตรีต้องตกเป็นเหยื่อจากความรุนแรงทางเพศ

การพิจารณาระบบของกฎหมายสิทธิมนุษยชนจากแง่มุมของการให้ความสำคัญต่อสตรีแล้ว คงพิจารณาได้ว่ายังถูกจำกัดอยู่ และไม่เพียงพอต่อสิ่งที่สตรีควรจะได้รับหรือประสบการณ์อันเลวร้ายที่สตรีได้พบเจอมา กฎหมายสิทธิมนุษยชนได้รับการพัฒนาและก้าวหน้าไปมากกว่ากฎหมายมนุษยธรรมด้วยความสำนึกและความพยายามที่จะทำให้ความต้องการของสตรีเป็นจริง

พิจารณาจากสิทธิมนุษยชนของสตรีที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันกับกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศแล้วพบว่า การกระทำรุนแรงต่อสตรีและแนวโน้มของความรุนแรงนั้นจะมุ่งไปที่การกระทำต่อของสิทธิมนุษยชนในภาวะขัดกัน ด้วยเล็งเห็นว่าการกระทำเช่นนี้มีความเกี่ยวข้องกับภาวะขัดกันทางกำลังทหาร ซึ่งจะนำไปสู่การเกิดความรุนแรงต่อสตรีเป็นจำนวนมาก

สตรีควรที่จะได้รับความคุ้มครองตามหลักการเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ การกระทำใดอันมีลักษณะเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์จะต้องได้รับการลงโทษ ซึ่งสามารถพิจารณาประเภทของการกระทำอันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ได้ดังนี้

1. การละเมิดศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ต่อร่างกายของบุคคล หมายถึง การกระทำต่อชีวิตหรือเนื้อตัวร่างกาย อนามัย หรือเสรีภาพของบุคคลอื่น ซึ่งเป็นการกระทำที่เป็นการลดคุณค่าในตัวตนของบุคคลอื่น ไม่ว่าจะเป็นการข่มเหง หรือย้ายศักดิ์ศรีของผู้อื่นจนเกิดผลกระทบต่อชีวิตและเนื้อตัวร่างกายของบุคคลอื่นในทางที่เข้าใจได้ว่าเป็นการลดคุณค่าในความเป็นคนหรือเป็นการกระทำ

ที่คนไม่ควรกระทำต่อกัน สิทธิในการดำรงชีวิตอยู่ของคุณคนได้รับการยอมรับให้เป็นสิทธิสูงสุดอันมีผลต่อการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ ทั้งนี้ สามารถอธิบายโดยแยกการละเมิดศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ต่อร่างกายของคุณคน ดังนี้

1.1. การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อเนื้อตัวร่างกายของคุณคน หมายถึง การกระทำต่อเนื้อตัวร่างกายโดยวิธีการต่างๆ ที่มนุษย์ไม่ควรกระทำต่อมนุษย์ด้วยกัน

1.2. การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่ออนามัยของคุณคน หมายถึง การกระทำให้สุขภาพของมนุษย์มีโรคภัยไข้เจ็บมาเบียดเบียน หรือเป็นการทำให้สารเคมี สารพิษเข้าสู่ร่างกายหรือทำให้ได้รับการสะสมจนสภาวะต่างๆ ในร่างกายไม่สามารถทำงานได้อย่างปกติจนเกิดเป็นปัญหาสุขภาพเรื้อรัง

1.3. การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อเสรีภาพของคุณคน หมายถึง การจำกัดเสรีภาพของคุณคนไม่ให้ได้รับความเสมอภาคเท่าเทียมกับบุคคลอื่นในการใช้ชีวิตได้อย่างอิสระ

ปฏิญญากรุงเวียนนาว่าด้วยแบบแผนในการกระทำ ค.ศ.1993 โดยการลงมติยอมรับของที่ประชุมโลกแห่งสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้ยืนยันว่า “การละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนของสตรีในภาวะขัดกันทางกำลังทหารนั้น คือการละเมิดต่อหลักการขั้นพื้นฐานของสิทธิมนุษยชนและกฎหมายมนุษยธรรม และจะต้องมุ่งกระทำให้มีการเรียกร้องอย่างมีประสิทธิภาพ แบบแผนของการกระทำตามปฏิญญาฉบับนี้มุ่งให้ความสำคัญแก่ “สถานะของความเสมอภาคของสตรีและสิทธิมนุษยชนของสตรี” ซึ่งเป็นแนวโน้มที่สำคัญของกิจกรรมที่สหประชาชาติจะให้ความสนใจและให้ความสำคัญ

นอกจากนี้การพัฒนาด้านสิทธิมนุษยชนของสตรีในภาวะขัดกันทางกำลังทหารเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องเร่งพัฒนา โดยนำแง่มุมของสตรีหรือประสบการณ์ต่างๆ ที่พวกเธอได้เผชิญมาในภาวะขัดกันทางกำลังทหารมาเป็นต้นแบบ ในปี ค.ศ.1994 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติได้กำหนดให้เรื่องการละเมิดต่อสตรีเป็นวาระสำคัญในการประชุม และได้ทำการตรวจสอบและประเมินเนื้อหาของอนุสัญญาเจนีวาอีกครั้งหนึ่ง ด้วยการพัฒนาแนวทางหรือธรรมเนียมปฏิบัติที่กระทำต่อสตรีในระหว่างภาวะขัดกันทางกำลังทหารมาพิจารณา และต่อมาในปี ค.ศ.1995 สหประชาชาติได้ยกประเด็นที่เรื่องการป้องกันการเลือกปฏิบัติและการให้ความคุ้มครองแก่ชนกลุ่มน้อยจากการข่มขืน การทารุณกรรมทางเพศและการกระทำเยี่ยงทาสที่เกิดขึ้นในภาวะขัดกันทางกำลังทหารอย่างเป็นระบบ

ในที่ประชุมระดับโลกแห่งสหประชาชาติว่าด้วยสตรี (The Fourth UN World Conference on Women) ณ กรุงปักกิ่งในปีค.ศ.1995 ได้ตระหนักถึงปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อสตรี โดยปฏิญญาปักกิ่งได้อ้างถึงส่วนร่วมของรัฐในการที่จะกำหนดว่า “ด้วยความเคารพในกฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ในการที่จะให้ความคุ้มครองแก่สตรีและ

เด็กผู้หญิง” โดยได้กำหนดประเด็นที่น่าสนใจไว้ 12 ประเด็น ได้แก่ ความยากจน, การศึกษาและการฝึกอบรม, สุขภาพ, ความรุนแรงต่อสตรี, ความขัดแย้งด้วยกำลังอาวุธ, เศรษฐกิจ, อำนาจและการตัดสินใจ, กลไกเชิงสถาบัน, สิทธิมนุษยชนของสตรี, สื่อมวลชน, สิ่งแวดล้อม และเด็กผู้หญิง ซึ่งที่ประชุมได้สังเกตเห็นถึงความสำคัญต่อเรื่องดังกล่าวจึงได้กำหนดให้รัฐภาคีจะต้องให้ความสนใจในเรื่องนี้เป็นพิเศษ และประชาคมโลกต้องพยายามที่จะกำหนดให้สตรีได้มีส่วนร่วมถึงระดับที่มีอำนาจในการตัดสินใจต่อการให้ความคุ้มครองสตรีในภาวะขัดกันทางกำลังทหารและในภาวะอื่น

กระบวนการของการให้ความคุ้มครองแก่สตรีดังกล่าวนี้ เป็นกระบวนการที่ค่อนข้างยากและอาจประสบความสำเร็จในเชิงกฎหมายที่จะทำให้สังคมได้รับรู้เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในภาวะขัดกันทางกำลังทหาร ดังนั้น ควรที่จะมีการวางแผน ให้คำแนะนำและเงื่อนไขต่างๆ ที่มีคุณค่าและจำเป็นสำหรับสตรีอย่างค่อยเป็นค่อยไป แม้จะใช้เวลานานแต่ก็เป็นเหมือนกับเป็นสัญญาณที่ดีและมีประสิทธิภาพในการให้ความคุ้มครองแก่สตรีในทุกระดับ

แน่นอนว่าในแผนปฏิบัติการเพื่อความก้าวหน้าของสตรีและการพัฒนาสิทธิมนุษยชนของสตรีในภาวะขัดกันทางกำลังทหารตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศนั้นจะต้องพบกับปัญหาและอุปสรรคบ้าง จนกระทั่งเมื่อคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศได้ให้ความสนใจในประเด็นของสตรีในภาวะขัดกันทางกำลังทหารและเริ่มทำงานเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวอย่างเต็มที่ จนกลายมาเป็นหน้าที่หนึ่งของคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศที่จะต้องให้ความคุ้มครองแก่สตรีที่ตกเป็นเหยื่อของการขัดกันทางกำลังทหาร

แม้ว่าจะมีการกำหนดให้จะต้องจัดหรือแบ่งแยกสตรีออกจากพลเรือนทั่วไป หรือจัดให้อยู่รวมกันเป็นกลุ่มสตรีและเด็กเมื่อเกิดภาวะขัดกันทางกำลังทหารเกิดขึ้นก็ตาม แต่บทบัญญัติดังกล่าวก็ยังถูกละเมิดอยู่ตลอดมา

คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศมีความพยายามที่จะขจัดความกลัวของสตรีที่เกิดจากภาวะของการขัดกันทางกำลังทหาร ตัวอย่างเช่นในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศพยายามที่จะให้ความคุ้มครองแก่สตรีที่ตกเป็นเชลยศึก หรือแม้กระทั่งก่อนที่จะเกิดการสู้รบกัน คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศก็มีความพยายามที่จะให้ความช่วยเหลือสตรีที่ต้องตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงตลอดมา

การทารุณกรรมทางเพศได้สิ้นสุดลงนับแต่เมื่อภาวะขัดกันในอดีตประเทศยูโกสลาเวียได้สิ้นสุดลง และการให้ความคุ้มครองสตรีจากการทารุณกรรมทางเพศได้กลายมาเป็นวาระหลักที่สำคัญของสิทธิมนุษยชน ในปีค.ศ.1993 การละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศได้เกิดขึ้นเป็นจำนวนมากในอดีตยูโกสลาเวีย มีการข่มขืนและการทารุณกรรมทางเพศต่อสตรีเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติจึงได้จัดตั้งศาลระหว่างประเทศเฉพาะกิจแห่งอดีตประเทศยูโกสลาเวีย (The International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia-

ICTY) ขึ้นเพื่อทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาลงโทษแก่ผู้ที่กระทำความผิด ซึ่งความผิดนั้นมีฐาน ช่มชู้ด้วย จนกระทั่งต่อมาได้มีการกำหนดให้การละเมิดความผิดดังกล่าวเป็นการกระทำผิดหรือการ ละเมิดอย่างร้ายแรง (Grave Breaches) ตามมาตราร่วมแห่งอนุสัญญาเจนีวาและพิธีสารเพิ่มเติม อนุสัญญาเจนีวาได้กำหนดให้ความเจ็บปวดทั้งหลายจะต้องได้รับการเยียวยาทั้งการได้รับบาดเจ็บต่อ ร่างกายหรือต่อสุขภาพ ให้รวมไปถึงการช่มชู้และการกระทำทั้งหลายที่เป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรี ของความเป็นมนุษย์ด้วย การช่มชู้และการกระทำทารุณกรรมทางเพศนั้นแม้จะไม่ได้กำหนดไว้เป็น การเฉพาะเจาะจงตามอนุสัญญาเจนีวาและพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาเจนีวาว่าเป็นการกระทำความผิด ร้ายแรงก็ตาม แต่ตามบทบัญญัติของอนุสัญญาดังกล่าวได้กำหนดให้การทรมานและการปฏิบัติ อย่างไร้มนุษยธรรมจะต้องได้รับการลงโทษเพราะเป็นการกระทำความผิดอย่างร้ายแรง

การช่มชู้เป็นการกระทำความผิดที่ได้รับการลงโทษฐานอาชญากรรมต่อมนุษยชาติและ ให้ความคุ้มครองแก่พลเรือนทั่วไป ตามธรรมนูญแห่งศาลระหว่างประเทศเฉพาะกิจแห่งอดีตประเทศ ยูโกสลาเวีย

แม้ว่ามาตรการที่นำมาใช้ลงโทษต่อการกระทำความผิดจากการช่มชู้จะจำกัดด้วย สาเหตุของบรรทัดฐานของคำพิพากษาของศาลและมาตรการที่คณะมนตรีความมั่นคงแห่ง สหประชาชาติได้นำมาปฏิบัติก็ตาม แต่ก็ทำให้การกระทำทารุณกรรมทางเพศต่อสตรีได้รับความ สนใจและตระหนักเป็นอย่างดีนับแต่นั้นเป็นต้นมา จากการที่ไม่ได้บัญญัติไว้ให้เป็นการกระทำที่ เป็นการละเมิดอย่างร้ายแรง ก็ได้เริ่มมีการพัฒนาขึ้นในกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศและ เรียกร้องให้เป็นอาชญากรรมทารุณกรรมทางเพศในภาวะขัดกันทางกำลังทหารขึ้น

สำหรับเหตุการณ์ของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในรวันดา ก็ได้้นำประสบการณ์ที่ผ่านมาของ เหตุการณ์ในอดีตประเทศยูโกสลาเวียมาใช้ในการพิจารณาและแก้ปัญหาต่างๆ จนได้ก่อตัวขึ้นอย่าง เรียบๆ โดยกระทำที่แสดงให้เห็นถึงการตอบโต้ต่อการกระทำทารุณกรรมต่อสตรี

แม้เหตุการณ์ดังกล่าวจะเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในประเทศก็ตาม แต่เป็นจุดเริ่มต้น ให้เกิดการเคลื่อนไหวและเรียกร้องสิทธิมนุษยชนของสตรีมากขึ้น กฎหมายมนุษยธรรมระหว่าง ประเทศได้แยกการขัดกันทางกำลังทหารภายนอกจากการขัดกันทางกำลังทหารระหว่างประเทศ และมีบทบัญญัติที่ให้ความสำคัญกับการขัดกันทางกำลังทหารระหว่างประเทศมากกว่า อย่างไรก็ตาม กฎหมายสิทธิมนุษยชนก็ได้ให้ความสำคัญแก่สิทธิมนุษยชนของสตรีไม่น้อยเช่นกัน ซึ่งเมื่อ พิจารณาแล้วก็แสดงให้เห็นได้ว่าการขัดกันทางกำลังทหารไม่ว่าจะเป็นภายในหรือระหว่างประเทศก็ ตามไม่สามารถที่จะแยกจากกันได้ ซึ่งตามธรรมนูญศาลระหว่างประเทศเฉพาะกิจแห่งรวันดา (The International Criminal Tribunal for Rwanda – ICTR) ได้คำนึงถึงประเด็นนี้เป็นสำคัญ จึงได้นำมา บัญญัติให้การช่มชู้เป็นทั้งอาชญากรรมต่อมนุษยชาติและเป็นการกระทำที่ต้องอยู่ภายใต้เขตอำนาจ ของศาลเฉพาะกิจ (Ad hoc tribunal) ด้วยในขณะเดียวกัน

จากพัฒนาการของกฎหมายมนุษยธรรมที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองแก่สตรีและการให้ความคุ้มครองจากการละเมิดต่อการกระทำทารุณกรรมทางเพศ รวมถึงแบบแผนของการปฏิบัติของศาลระหว่างประเทศเฉพาะกิจ จึงได้นำมาบัญญัติไว้เป็นสิทธิมนุษยชนของสตรีและได้รับการยอมรับจากประชาคมระหว่างประเทศด้วยความพยายามที่จะพัฒนาและให้ความสำคัญอย่างก้าวหน้า

นิยามของอาชญากรรมสงครามและการทารุณกรรมตามมาตรา 3 ร่วมแห่งอนุสัญญาเจนีวา ตลอดจนรูปแบบของการละเมิดสิทธิสตรีที่หลากหลายทั้งการกระทำทางเพศและอื่นๆ ถูกนำมาพิจารณาในมุมมองของความเสมอภาคทางเพศ การให้ความคุ้มครองแก่พยานและเหยื่อ และกระบวนการสืบสวนสอบสวนการละเมิดทางเพศ

คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับสตรีในภาวะของการขัดกันทางกำลังทหารตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ จนมีกรรมกรสุดท้ายที่ว่าด้วยเรื่องการให้ความคุ้มครองแก่เหยื่อของสงครามในที่ประชุมระหว่างประเทศ กล่าวถึง การทารุณกรรมทางเพศทั้งต่อสตรีและเด็กในหลากหลายรูปแบบ และความพยายามที่จะให้ความช่วยเหลือแก่การทารุณกรรมทางเพศต่อสตรีด้วยการประณาม และยืนยันว่าการข่มขืนที่เกิดขึ้นในการสู้รบนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่ควรจะต้องนำมาบัญญัติเป็นกฎหมายเพื่อนำมาใช้บังคับอย่างจริงจัง ยิ่งไปกว่านั้นการพัฒนาตามธรรมชาติของปัญหาซึ่งอาจจะไม่เคยปรากฏมาก่อนหน้านี้ก็ควรที่จะได้รับการพัฒนาในหลากหลายแง่มุมตามแต่ความแตกต่างที่เกิดขึ้นของแต่ละสังคม

กฎหมายสิทธิมนุษยชนได้ให้การรับรองและตระหนักถึงเรื่องของสตรีกับสิทธิมนุษยชนตลอดมา เรื่องของสิทธิมนุษยชนของสตรีได้รับความเคารพมากขึ้นจากการพิจารณาตามกฎหมายระหว่างประเทศ แม้ว่าการพัฒนาในเรื่องนี้จะมีลักษณะที่ค่อยเป็นค่อยไปทั้งในรูปแบบของขอบเขตในการปฏิบัติงานและเนื้อหาที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลานอกเหนือจากหลักเกณฑ์ที่มีอยู่แต่เดิม แน่หนอนว่าผลกระทบจากปัญหาของสิทธิมนุษยชนของสตรีนั้นอาจเป็นเพียงส่วนหนึ่งของกฎหมายมนุษยธรรม แต่ก็เป็นส่วนที่จะต้องให้ความสำคัญและพยายามที่จะรับรองสิทธิเหล่านั้นต่อไปในบริบทของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ

กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศมีการขยายความคุ้มครองแก่สตรีตลอดมาพิจารณาจากตัวบทบัญญัติที่ได้ให้ความคุ้มครองแก่เหยื่อในภาวะขัดกันทางกำลังทหารเป็นการทั่วไปและให้ความคุ้มครองมากขึ้นเป็นพิเศษแก่สตรี

ในความเป็นจริงสตรีอาจจะได้รับการคุ้มครองไม่เพียงพอแม้จะมีหลักการพื้นฐานของกฎหมายกำหนดให้การรับรองและคุ้มครองไว้ดังที่กำหนดในอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1949 ฉบับที่ 4 แลพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาเจนีวาแล้วก็ตาม สตรีในฐานะพลเรือนได้กลายมาเป็นเหยื่ออันดับแรกของการกระทำด้วยการเลือกปฏิบัติ ตามมาตรา 27 แห่งอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 เป็น

บทบัญญัติพิเศษที่ได้ให้ความคุ้มครองแก่สตรี ให้ความเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และห้ามกระทำการทารุณกรรมใดๆ ทั้งการข่มขืน การบังคับให้เป็นโสเภณีหรือการกระทำอื่นใดในลักษณะเดียวกัน

นอกจากที่จะมีบทบัญญัติของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่กำหนดให้ความคุ้มครองเป็นพิเศษแก่สตรีในภาวะขัดกันทางกำลังทหารแล้ว กฎหมายนั้นจะต้องมีศักยภาพมากพอที่จะทำให้สตรีได้รับความคุ้มครองอย่างแท้จริง กระบวนการป้องกันการกระทำคามผิดที่มีประสิทธิภาพ จะทำให้กระบวนการดำเนินการและกระบวนการในการเยียวยารักษาเมื่อเกิดเหตุการณ์ละเมิดขึ้นก็ต้องมีประสิทธิภาพด้วยเช่นกัน

ความช่วยเหลือขององค์กรภาครัฐและภาคเอกชนต่อการให้ความคุ้มครองแก่สตรีทั้งในมุมมองสิทธิมนุษยชนและมนุษยธรรมจะต้องมีมากเพียงพอและครอบคลุมในทุกด้าน การเข้าถึงความรู้สึกนึกคิด จิตใจ หรือทัศนคติในด้านอื่นของสตรีรวมถึงการนำประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจริงของสตรีมาประยุกต์ใช้หรือเป็นแนวทางในการวางหลักการให้ความคุ้มครอง จะช่วยให้ภาพรวมของการดำเนินการเป็นไปอย่างสมบูรณ์แบบมากที่สุด

การที่สตรีเข้าไปมีส่วนร่วมในการเสนอแนะความคิดในสังคมน้อย ทำให้เป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งต่อการแก้ไขปัญหาหรือการให้ความคุ้มครองแก่สตรีที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากสภาพสังคมที่มาแต่โบราณรวมถึงทัศนคติของสตรีเองต่อความเสี่ยงในการตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงและการกระทำทารุณในทุกรูปแบบ

ดังนั้น หลักกฎหมายระหว่างประเทศที่นำมาใช้บังคับในภาวะขัดกันทางกำลังทหาร ทั้งกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศและกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศล้วนแต่ได้วางกฎเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองสตรีในระดับที่เพียงพอ แต่ในเชิงการปฏิบัติมีการละเมิดกฎหมายอยู่เสมอด้วยเหตุผลที่กฎหมายระหว่างประเทศไม่อาจนำมาใช้บังคับเพื่อลงโทษผู้ละเมิดได้อย่างแท้จริง ด้วยปัจจัยหลายประการทั้งตามหลักอธิปไตย และกระบวนการในการพิจารณาที่ยุ้งยากและซับซ้อน

การเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อการละเมิดการคุ้มครองสตรี หรือการละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศก็ตาม อาจเป็นวิธีการที่เห็นผลได้อย่างแท้จริงและเป็นรูปธรรมต่อสตรีที่ถูกละเมิดสิทธิ แต่อย่างไรก็ตามการสร้างจิตสำนึกในการเคารพต่อศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ การตระหนักถึงความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน การไม่เลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งความแตกต่าง และการใช้วิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมายระหว่างประเทศของทุกฝ่ายที่เป็นคู่พิพาทในสงคราม ย่อมจะนำมาซึ่งแนวทางในการเคารพต่อหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่ได้ถูกวางขึ้นมา

ในการให้ความคุ้มครองสตรีที่มีฐานะเป็นพลรบ (Combatant) จะต้องเป็นไปตามอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 3 ว่าด้วยการปฏิบัติต่อเชลยศึก ส่วนการให้ความคุ้มครองสตรีในฐานะพลเรือน

(Civilian) จะเป็นไปตามอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 ว่าด้วยการให้ความคุ้มครองพลเรือนในยามสงคราม

แม้ว่าหลักกฎหมายจะชัดเจน และครอบคลุมมากเพียงใด หากไม่ได้รับความเคารพและปฏิบัติตามอย่างแท้จริง กฎหมายก็ไร้ความหมาย ถึงแม้กฎหมายจะมีผลผูกพันให้ทุกคนต้องปฏิบัติตาม และมีบทลงโทษที่รุนแรงเพื่อเป็นการปราม และบังคับให้ต้องปฏิบัติตาม แต่หากผู้ปฏิบัติไม่มีจิตสำนึกที่ต้องเกิดขึ้นจากจิตใจ และการปลุกฝังทัศนคติที่ดีเสียแล้ว การละเมิดกฎหมายจึงมิใช่เรื่องยาก เช่นเดียวกันกับการคุ้มครองสตรีที่อยู่ในฐานะที่อ่อนแอและถูกใช้เป็นเครื่องมือในการทำลายล้าง ซึ่งได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศจากอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1949 เป็นหลัก รวมถึงบทลงโทษของผู้ละเมิดที่จะต้องถูกดำเนินคดีในศาลอาญาระหว่างประเทศที่ได้บัญญัติเรื่องฐานความผิดต่างๆ ให้อย่างชัดเจนแล้วก็ตาม แต่เมื่อจิตสำนึกของผู้กระทำความผิดเห็นสตรีเป็นเพียงเครื่องมือในการทำลายล้างและไม่ยึดต่อโทษที่ตนจะได้รับในภายหลัง จึงทำให้สตรียังคงตกเป็นเหยื่อของการกระทำทารุณกรรมอยู่ตลอดเวลา

ดังนั้นแนวทางที่จะทำให้สตรีได้รับความคุ้มครองมากยิ่งขึ้นจึงควรจะเป็นการเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อสตรีว่าไม่ได้มีความแตกต่าง แต่การได้รับความคุ้มครองมากเป็นพิเศษเป็นเพราะสาเหตุทางกายภาพตามธรรมชาติที่ต้องยอมรับ และไม่มองความต่างทางเพศเป็นเครื่องมือของการทำลายล้างกัน มีการลงโทษอย่างเด็ดขาด และรุนแรงหรือมีการดำเนินการที่จะส่งผลต่อผู้กระทำให้รู้สึกยำเกรงต่อผลที่จะได้รับหากมีการละเมิดกฎหมาย การพยายามให้การศึกษาและความเข้าใจอย่างแท้จริงให้ตระหนักถึงสิทธิมนุษยชนของสตรีทั้งในยามสงบและในยามสงคราม ทั้งแก่พลเรือนทั่วไปและพลรบในกองทัพทั้งในยามสงบและในภาวะขัดกันทางกำลังทหาร

ในกระบวนการของความรับผิดชอบระหว่างประเทศจากการละเมิดสิทธิสตรีในภาวะขัดกันทางกำลังทหารจะต้องมีบทลงโทษที่ชัดเจนและเพียงพอเพื่อให้ผู้กระทำละเมิดได้รับผลจากการกระทำนั้นและในขณะเดียวกันก็เป็นการป้องปรามมิให้เกิดการกระทำในลักษณะเดียวกันขึ้นอีก ในกรณีที่เกิดการกระทำละเมิดและรัฐสามารถที่จะเลือกวิธีการในการลงโทษได้ก็ควรที่จะเลือกวิธีการที่เด็ดขาดเพื่อเป็นการป้องปรามไม่ให้มีการเอาเป็นเยี่ยงอย่างต่อไป